

*Литвинко О. А.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного університету
<https://orcid.org/0000-0002-2241-3776>*

ПРОБЛЕМА ТЕРМІНА І ПРОФЕСІОНАЛІЗМА У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ СУДОЧИНСТВА

Анотація. У статті досліджено проблему співвідношення термінів і професіоналізмів у сучасній англійській терміносистемі судочинства. Актуальність роботи зумовлена зростанням ролі англійської мови в міжнародній правовій комунікації, активізацією процесів глобалізації та інтеграції правових систем, а також потребою в точному, однозначному й стандартизованому використанні юридичної лексики. В умовах міжкультурної взаємодії особливо значення набуває забезпечення семантичної прозорості та уніфікованості правничих термінів, що сприяє ефективному функціонуванню правових інституцій.

Особливу увагу в дослідженні приділено аналізу структурних, семантичних і функціональних особливостей термінологічних одиниць та професіоналізмів у професійному юридичному дискурсі. Об'єктом дослідження є сучасна англійська терміносистема судочинства, а предметом – специфіка функціонування термінів і професіоналізмів у межах цієї системи. Матеріалом слугували близько 3000 термінологічних одиниць, відібраних із авторитетних лексикографічних джерел, нормативних документів та фахових юридичних видань.

У роботі охарактеризовано фахову мову як різновид спеціалізованої комунікації, спрямованої на передавання професійної інформації з максимальною точністю та логічною впорядкованістю. Визначено основні відмінності між нормативними термінами та професіоналізмами за критеріями кодифікованості, сфери функціонування, стабільності значення та комунікативної спрямованості. Проаналізовано професіоналізми як неофіційні, варіативні або скорочені відповідники термінів, що виникають у процесі практичної діяльності юристів і судових працівників.

Окрему увагу приділено вивченню професійних скорочень, абrevіатур та фразеологічних одиниць, їхній ролі у процесі мовної економії та підвищенні комунікативної ефективності. Встановлено, що терміни забезпечують стабільність, точність і стандартизацію юридичного мовлення, тоді як професіоналізми сприяють його динамічності, гнучкості та адаптації до практичних потреб професійного середовища. Доведено, що взаємодія цих елементів формує багаторівневу й функціонально збалансовану терміносистему.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у сфері юридичного перекладу, викладанні фахової англійської мови, укладанні спеціалізованих словників, а також у вдосконаленні міжкультурної правової комунікації та професійної підготовки майбутніх юристів.

Ключові слова: терміносистема судочинства, термін, професіоналізм, абrevіатура, фразеологізм, правова комунікація, сфера застосування.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгвістики одним із провідних і водночас найбільш складних завдань є комплексне й системне вивчення термінологічної лексики як специфічного мовного прошарку. У фокусі наукових досліджень перебувають питання її структурної організації, семантичного наповнення, особливостей функціонування, а також принципів формування та перспектив подальшого розвитку. Важливе місце в цьому контексті посідає аналіз внутрішньої структури термінів, способів їх словотвірної репрезентації, семантичних змін і варіативності значень у межах різних галузей наукової та професійної діяльності.

Особливу увагу дослідників зосереджено на вивченні професійних термінологій і цілісних терміносистем, що сформувалися як у процесі еволюції, так і внаслідок інтенсивного поступу науки, техніки та інформаційних технологій. Такі системи розглядають як динамічні утворення, здатні до постійної трансформації та адаптації відповідно до нових комунікативних потреб суспільства.

У сучасному мовознавстві актуальними залишаються проблеми стандартизації та уніфікації термінологічних систем, оскільки точність і однозначність термінів є необхідною умовою ефективної фахової комунікації. Водночас увага науковців зосереджується на дослідженні неологізмів, моделей термінотворення, запозичень і внутрішньомовних засобів номінації, що засвідчує актуальність та практичну значущість термінологічних студій.

Термінологічна лексика впродовж тривалого часу перебуває у фокусі наукових досліджень лінгвістів [1], [2], [3]. У своїх наукових працях дослідники зосереджують увагу на формуванні ґрунтовної доказової бази, що підтверджує одну з визначальних характеристик терміна – його орієнтацію на моносемічність.

Дослідження термінології судочинства сучасної англійської мови є актуальним з огляду на провідну роль англійської мови як засобу міжнародної правової комунікації. Умови глобалізації та активного розвитку міждержавного співробітництва зумовлюють потребу в точному та однозначному використанні юридичних термінів у правозастосовній практиці. Судочинна термінологія характеризується високим рівнем спеціалізації, складною семантичною структурою та значною кількістю історично зумовлених елементів, що потребує системного лінгвістичного аналізу. Вивчення особливостей її формування та функціонування сприяє підвищенню якості юридичного перекладу та міжкультурної комунікації.

Крім того, аналіз сучасної англійської судової термінології дає змогу виявити тенденції її розвитку в умовах цифровізації

та реформування правових систем. Важливим аспектом є також проблема стандартизації юридичних термінів, що забезпечує правову визначеність і стабільність правовідносин. Таким чином, дослідження термінології судочинства сучасної англійської мови має теоретичну та практичну цінність для мовознавства та юридичної галузі [4, с. 55].

Дослідження професіоналізмів в англійській терміносистемі судочинства є актуальним, оскільки вони відображають специфіку неофіційного та напівофіційного професійного спілкування юристів, суддів і працівників правової сфери. Аналіз професіоналізмів дає змогу глибше зрозуміти взаємозв'язок між нормативною термінологією та реальною мовною практикою судочинства. Крім того, їх вивчення сприяє підвищенню точності юридичного перекладу та адекватності міжкультурної комунікації. Виявлення особливостей семантики й уживання професіоналізмів допомагає уникати неоднозначного тлумачення правових текстів. Таким чином, дослідження професійної лексики в межах англійської судової терміносистеми має важливе теоретичне й прикладне значення.

Об'єкт нашого аналізу – сучасна англійська терміносистема судочинства, предмет дослідження проблема терміна і професіоналізму у зазначеній терміносистемі.

Матеріалом дослідження слугує корпус спеціалізованої лексики, що охоплює близько 3000 термінологічних одиниць, відібраних методом суцільної вибірки з авторитетних лексикографічних джерел, а також із періодичних фахових видань у галузі юриспруденції. Добір мовного матеріалу здійснювався з урахуванням його репрезентативності, актуальності та відповідності сучасному стану розвитку правничої терміносистеми. Загальний обсяг опрацьованих джерел становить приблизно 5000 сторінок тексту, що забезпечує достатню емпіричну базу для проведення комплексного лінгвістичного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтенсивна активізація інтеграційних процесів наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття у світовому масштабі та, зокрема, в межах європейського простору, спрямована на формування єдиних правових стандартів, що відповідають сучасним потребам суспільного та цивілізаційного розвитку, зумовлює необхідність системного впорядкування юридичної терміносистеми. Умови міждержавного співробітництва, гармонізації законодавства та уніфікації правових норм вимагають чіткого й узгодженого використання термінології судочинства. У зв'язку з цим актуалізується потреба в її стандартизації, унормуванні та, за потреби, структурному перегляді й оновленні. Перебудова правових систем у контексті інтеграційних процесів супроводжується появою нових понять і категорій, що потребують адекватної мовної репрезентації. Водночас окремі традиційні терміни зазнають семантичних змін або потребують переосмислення відповідно до сучасних реалій. Таким чином, розвиток інтеграційних процесів спричиняє необхідність комплексного лінгвістичного аналізу юридичної терміносистеми з метою забезпечення її функціональної ефективності та відповідності актуальним суспільним запитам.

Вивчення сучасних тенденцій удосконалення юридичної термінології, аналіз природи термінів та особливостей їх функціонування, а також дослідження дериваційних процесів у правничій термінологічній лексиці перебувають у центрі уваги багатьох науковців. На сучасному етапі розвитку мовознавства лінгвісти зосереджують увагу на проблемах система-

тизації та стандартизації юридичної термінології, а також на вивченні специфіки формування й функціонування правничої терміносистеми в межах загальномовної системи. Зазначені питання висвітлено у працях таких дослідників, як Коваль О. [5], 6. Романюк О., Бялик В. [6], Лазарев В. [7], Лисенко О. [8] Захарова К. [9] та ін. У своїх дослідженнях науковці аналізують логічні й лінгвістичні критерії ідентифікації термінів, прагнуть відмежувати їх від одиниць загальноживаної лексики. Особлива увага приділяється з'ясуванню лексико-структурних особливостей професійної термінологічної лексики та визначенню її місця в сучасному мовному просторі.

Доцільно зазначити, що функціонування професійної лексики, визначення її місця у системі мови є недостатньо вивченими, чим і обумовлена актуальність проведеного дослідження.

Метою роботи є вивчення характеристик термінів і професіоналізмів у терміносистемі судочинства.

Виклад основного матеріалу. Фахова мова становить різновид спеціалізованого мовлення, що обслуговує певну сферу професійної діяльності або галузь наукового знання. Вона виконує функцію засобу точного, однозначного й системного передавання спеціальної інформації, забезпечуючи ефективну комунікацію між носіями відповідної професійної компетенції. Визначальними характеристиками фахової мови є наявність розвиненої термінологічної бази, стандартизованість мовних засобів, логічна структурованість викладу та орієнтація на високий рівень семантичної точності.

Термін «фахова мова» вперше було введено в науковий обіг представниками Празького лінгвістичного гуртка, які заклали теоретичні засади функціонального підходу до дослідження мовних явищ. У межах цього напрямку мову розглядали як цілісну функціональну систему засобів вираження, що формується, розвивається та функціонує відповідно до конкретних комунікативних завдань і потреб мовців. Основна концепція цього підходу полягала в усвідомленні залежності мовної організації від соціальних, професійних і прагматичних чинників, що визначають цілі спілкування [10, с. 148].

Професійне мовлення розглядаємо як некодифіковану, варіативну форму функціонування спеціалізованих мовних засобів, що утворюється й розвивається в межах певної професійної спільноти. Воно характеризується відсутністю чітко встановлених нормативних вимог і переважно реалізується в усному або напівофіційному спілкуванні фахівців. Основним призначенням професійного мовлення є забезпечення ефективної комунікативно-прагматичної взаємодії між учасниками професійного дискурсу [3, с. 89].

Серед мовних чинників формування професійного мовлення важливе місце посідає прагнення до економії мовних засобів, зокрема до скорочення форм. У результаті цього процесу виникають складноскорочені слова, аббревіатури та усечені лексеми, які, як правило, не фіксуються в наукових текстах та лексикографічних джерелах. Такі одиниці функціонують переважно в межах професійного спілкування та зрозумілі лише обмеженому колу фахівців.

Однією з центральних проблем у вивченні спеціальної лексики є чітке диференціювання термінологічних одиниць та професіоналізмів. Хоча ці два класи мовних одиниць мають певну семантичну та функціональну спорідненість, вони суттєво відрізняються за рівнем нормативності, колом застосування та функціональною спрямованістю.

Водночас можна виділити низку спільних рис, характерних як для термінів, так і для професіоналізмів. До таких ознак належать спеціалізоване значення, формування на його основі окремих лексико-семантичних підсистем, що відрізняються від загальноживаної лексики, а також обмежене коло користувачів і специфічні сфери застосування відповідних мовних одиниць. Саме ці властивості визначають їхню функціональну спрямованість і закріплюють роль професійної лексики в системі національної мови.

Слід підкреслити, що в межах даного дослідження чітко простежується демаркаційна межа між термінологічними одиницями та професіоналізмами. Незважаючи на функціональну спорідненість цих категорій та їхню спільну приналежність до сфери спеціальної лексики, вони не є тотожними й потребують послідовного та системного розмежування [3, с. 89].

У межах досліджуваної термінологічної системи судочинства виділяється група професіоналізмів, що функціонують як неофіційні, варіативні еквіваленти нормативних термінів. Ці професійні мовні одиниці корелюють як з окремими термінами-словами, так і з розгорнутими термінологічними словосполученнями та стійкими термінологічними виразами. Вони формуються в процесі практичної діяльності фахівців і виконують функцію спрощення, скорочення або неформалізації професійної комунікації.

Пор.:

- plea agreement «угода про визнання вини», «приговор за угодою сторін» (термінологічна одиниця); plea bargain «угода про визнання вини» (професіоналізм);
- court «колегія суддів» (термінологічна одиниця); bench «колегія суддів» (професіоналізм);
- procedural document «процесуальний документ» (термінологічна одиниця); brief «процесуальний документ, довідка» (професіоналізм);
- petition «клопотання» (термінологічна одиниця); motion «клопотання» (часто використовується у судовій практиці замість повного формулювання «motion to dismiss» або «motion for summary judgment») (професіоналізм).

Для термінологічної системи судочинства характерна присутність професіоналізмів у вигляді скорочень, що відіграють значну роль у професійному мовленні фахівців галузі. Такі лексичні одиниці відображають загальну тенденцію до раціоналізації мовної діяльності та оптимізації комунікативних процесів, зокрема до зменшення мовних зусиль при збереженні високого рівня інформативності. Використання скорочених форм забезпечує підвищення оперативності та ефективності професійної комунікації, оскільки дозволяє передавати значний обсяг спеціалізованої інформації в максимально стислий часовий проміжок.

Професіоналізми-скорочення, як правило, виникають у межах неофіційного професійного спілкування і спочатку функціонують як варіативні, некодифіковані замітники повних термінологічних найменувань. У процесі їх подальшого розвитку та стабілізації вживання ці одиниці можуть набувати функціональної поширеності та поступово інтегруватися до системи нормативної термінології. У цьому контексті професіоналізми-скорочення доцільно розглядати як перехідну ланку в еволюції спеціальної лексики судочинства.

Пор.:

- Assistant United States Attorney «помічник федерального прокурора США» (термінологічна одиниця); AUSA «помічник

федерального прокурора США» (професіоналізм, що використовується в усному та письмовому професійному спілкуванні юристів);

- Director of Public Prosecutions «Директор публічних обвинувачень (керівник прокуратури)» (термінологічна одиниця); DPP «Директор публічних обвинувачень (керівник прокуратури)» (професіоналізм широко використовується в англійських країнах (Велика Британія, Ірландія, Австралія) у професійному юридичному середовищі для позначення посадової особи, яка очолює систему державного обвинувачення);

- Alternative Dispute Resolution «альтернативне вирішення спорів» (термінологічна одиниця); ADR «альтернативне вирішення спорів» (професіоналізм, який часто використовується юристами як скорочена форма в документах і розмовній практиці).

У межах термінологічної системи судочинства поряд із термінами та скороченими професійними одиницями значну роль відіграють професіоналізми, представлені фразеологічними структурами. Ці мовні одиниці характеризуються стійкістю та відносною відтворюваністю, що забезпечує їх послідовне функціонування у професійному дискурсі. Вони формуються на основі тривалого практичного досвіду та колективного мовного вжитку в межах професійного середовища.

Наприклад:

- beyond a reasonable doubt «юридичний стандарт доказування у кримінальному процесі»;
- burden of proof «обов'язок сторони у суді довести свої твердження»;
- hung jury «журі, яке не змогло дійти єдиної думки щодо винуватості обвинуваченого»;
- plead the Fifth «право обвинуваченого не свідчити проти себе в США»;
- to throw the book at someone «притягнути до повної відповідальності».

Фразеологічні професіоналізми галузі судочинства, хоча й не входять до нормативних термінологічних словників, відіграють важливу роль у неофіційному професійному спілкуванні. Вони забезпечують компактне й образне передавання спеціальної інформації та підвищують комунікативну ефективність взаємодії між фахівцями, демонструючи багатокомпонентність і динамічність термінологічної системи та її тісний зв'язок із практичною мовною діяльністю.

Висновки. Дослідження терміносистеми судочинства сучасної англійської мови засвідчує багатокомпонентність та динамічність спеціальної лексики, що включає терміни, професіоналізми-скорочення та фразеологічні професіоналізми. Терміни забезпечують нормативність, точність і однозначність юридичної комунікації, слугуючи базою для стандартизації та кодифікації мовних засобів у правовій сфері. Професіоналізми-скорочення виникають у неофіційному спілкуванні та спочатку функціонують як варіативні форми, але можуть поступово інтегруватися до нормативної термінології, сприяючи раціоналізації мовлення. Фразеологічні професіоналізми, завдяки своїй стійкості та відносній відтворюваності, виконують комунікативно-прагматичну функцію та забезпечують образне й компактне передавання спеціальної інформації. Використання професіоналізмів у практичній діяльності підвищує ефективність професійної взаємодії та сприяє адекватності юридичного перекладу.

Перспективою подальшого дослідження вбачаємо вивчення структурних особливостей сучасної англійської термінології судочинства.

Література:

1. Кисилиця Ю., Бялик В. Структурні та семантичні особливості англійських термінів галузі туризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2020. № 44. С. 111–114. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.44.26>.
2. Красівський О. Полісемія та омонімія термінів масмедійної сфери. *Věda a perspektivy*. 2023. № 3(22). С. 290–298. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-290-298](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-290-298).
3. Цепкало Т. Туристичні терміни та професіоналізм в сучасному українському часописі «Вісник мандрівників». *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2023. № 1.1(113.1). С. 88–92. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-113.1-21>.
4. Білоконь К. Особливості Перекладу термінів юридичної сфери з англійської мови. *Науковий вісник ХДУ. Сер.: Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. 2018. № 5. С. 55–60. <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/163>
5. Коваль О. Юридична термінологія в сучасній англійській мові: походження та вживання. *Young Scientist*. 2018. № 5 (57). С. 479–483. http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_5%282%29_30
6. Романюк О., Бялик В. Етимологічне походження та історія розвитку англійської юридичної термінології. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер.: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 3 (1). С. 177–181. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/32>
7. Лазарев В. Концептуалізація юридичної термінології: необхідність прозорого термінологічного підходу. *Право і безпека*. 2022. № 1 (84). С. 73–80. <https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/536b6375-1ea1-4f0e-943c-80e658c250da>
8. Лисенко О. Лінгвістичні аспекти юридичної термінології сучасного законодавства. *Наукові записки національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологія*. 2022. № 14 (82). С. 139–142. <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3594>
9. Захарова К. Лексико-семантичні аспекти перекладу юридичних термінів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021. № 50 (2). С. 86–89. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.50-2.20>
10. Харицька С., Колісниченко А. Дослідження функціонування професіоналізмів і лінгвістичних технік інкорпорації фахової мови в текстову структуру словника. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 30. С. 144–151. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_30\(3\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_30(3)_25)

Lytvynko O. The problem of terms and professionalisms in the modern English legal terminology of judicial proceedings

Summary. The article examines the problem of the correlation between terms and professionalisms

in the modern English judicial terminology system. The relevance of the study is determined by the growing role of the English language in international legal communication, the intensification of globalization processes and the integration of legal systems, as well as the need for accurate, unambiguous, and standardized use of legal vocabulary. In the context of intercultural interaction, ensuring semantic transparency and unification of legal terms becomes especially important, contributing to the effective functioning of legal institutions.

Special attention is paid to the analysis of structural, semantic, and functional features of terminological units and professionalisms in professional legal discourse. The object of the study is the modern English judicial terminology system, while the subject is the specific features of the functioning of terms and professionalisms within this system. The research material includes approximately 3,000 terminological units selected from authoritative lexicographic sources, regulatory documents, and specialized legal publications.

The study characterizes professional language as a type of specialized communication aimed at transmitting professional information with maximum accuracy and logical consistency. The main differences between normative terms and professionalisms are identified according to the criteria of codification, sphere of use, semantic stability, and communicative orientation. Professionalisms are analyzed as informal, variable, or abbreviated equivalents of terms that arise in the practical activities of lawyers and judicial professionals.

Particular attention is paid to the study of professional abbreviations, acronyms, and phraseological units and their role in linguistic economy and increasing communicative efficiency. It is established that terms ensure stability, precision, and standardization of legal discourse, while professionalisms contribute to its dynamism, flexibility, and adaptation to the practical needs of the professional environment. It is proved that the interaction of these elements forms a multilevel and functionally balanced terminological system.

The practical significance of the study lies in the possibility of using its results in legal translation, teaching English for legal purposes, compiling specialized dictionaries, as well as improving intercultural legal communication and the professional training of future lawyers.

Key words: judicial terminology system, term, professionalism, abbreviation, phraseological unit, legal communication, sphere of application.

Дата першого надходження статті до видання: 20.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026